

завичай розглядається архітекторами як охолоджуючий або вентиляційний фактор. Але його можна використати як джерело тепла, розміщуючи на домах вітряки, які водночас можуть бути декоративною деталлю. Разом із сонячними батареями вітряки можуть бути електрогенераторами.

Висновок

Тож вдало вибрана ділянка забудови і максимальне використання архітектурних чинників щодо покращання енергоефективності району чи окремого будинку може заощадити енерговитрати на 30–40 %. Така економія є елементом архітектурно-містобудівельного проектування і разом із застосуванням новітніх технологій щодо використання альтернативних джерел енергії – прогресивний шлях до енергоощадного та згодом енергоефективного будівництва.

1. Аронин Д.Е. Климат и архитектура / Пер. с англ. В.Б. Соколова. – М.: Госстройиздат, 1959. – 251 с. 2. Блинов В.А. Архитектурная климатология в градостроительном проектировании: Учеб. пособие. – М.: МАРХИ, 1977. – 105 с. 3. Волеваха М.М., Гойса М.І. Енергетичні ресурси клімату України. – К.: Наукова думка, 1967. – 132 с. 4. Зоколей С.В. Архитектурное проектирование, эксплуатация объектов, их связь с окружающей средой / Пер. с англ. М.В. Никольського; Под ред. В.Г. Бердичевского, Б.Ю. Брандербурга. – М.: Стройиздат, 1984. – 671 с. 5. Казаков Г.В. Принципы совершенствования гелиоархитектуры. – Львов: Свит. 1990, – 152с. 6. Энергия окружающей среды и строительное проектирование / Под ред. В.Н. Богословского, Л.М. Махова. – М. 1983. – 136 с. 7. Odnawialne zrodla energii w arhitekturze / Pod red. A. Lisika. – Gliwice: Pol.Slaska, 1995. – 237 s.

УДК 711

А.М. Рудницький, *О.А. Дида

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра містобудування, *кафедра архітектурного проектування

ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМФОРТУ ДОВКІЛЛЯ І ПРЕСТИЖНОСТІ МІСТ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

© Рудницький А.М., Дида О.А., 2009

Розглянено проблеми методики формування комфортної ситуації у містах архітектурними засобами та забезпечення престижності міст в умовах сучасної України

The problems of the methods of forming a comfortable situation in towns by architectural means and securing the prestige of towns in the conditions of the present Ukraine are considered.

Постановка проблеми

Процеси архітектури і містобудування, які відбуваються в Україні сьогодні, ставлять нові завдання, які впливають з пострадянської дійсності. Найважливіші з них стосуються якості життя у містах, справи формування в містах ситуації адекватної комфортності, а також забезпечення престижності міст в контексті України і Світу. Для того, щоби знайти вирішення, ситуація вимагає всебічного вивчення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питання про якість проживання в сучасних містах і селах охоплює цілий ряд невирішених проблем і є предметом досліджень насамперед в соціологічній літературі. Особливість цієї справи полягає насамперед в тому, що запитання про якість життя в містах має не всезагальний, але конкретний характер, і вимагає вивчення й регулювання з врахуванням усіх наявних обставин. Дослідження, яке виконано нами, не повторює наявних наукових праць, але викладає певні погляди і постулати, які вимагають наукового розгляду.

Мета статті

Викласти запропоновану авторами методику проектування архітектурної ситуації, застосування якої дає змогу забезпечити потрібний рівень комфорту проживання і діяльності у містах, а також забезпечити належну престижність міст.

Виклад основного матеріалу

Забезпечення комфортної ситуації у місті – це є проблема не нова, і вона давно вже перебуває в полі зору архітектурної діяльності. Але в наш час умови, в яких треба забезпечувати потрібний людям комфорт, дуже міняються. Зміни стосуються насамперед прийнятої методологічної позиції та підходу до проблеми. В умовах радянського ладу ми намагалися орієнтуватися на те, щоби для цього міста чи для групи міст був би забезпечений певний рівень комфорту, визнаний суспільством за правильний. Ми намагалися робити так, щоби вимоги для усього міста були би однаковими, і щоби той однаковий рівень вимог був би забезпечений на всій міській території. Враховуючи, що всі роботи з облаштування комфорту в місті так чи інакше відбуваються за державний рахунок, люди, для яких це робиться, мали би бути всі однакові. В умовах закритого суспільства різниця поміж рівнем комфорту, прийнятим для різних міст чи для різних дільниць, не має бути істотною.

Тепер, у післярадянський час, ситуація змінилася так, що розвиток конкретних міст став відбуватися більшою мірою індивідуально. Міста стали жити нестандартно, своїм власним життям. Вони можуть знаходити свої власні можливості фінансування, яке походить не з державного бюджету, але з інших джерел. Будівництво і благоустрій міст не мають вже бути такою мірою пов'язані із загальнодержавними нормами і правилами, з централізованим плануванням. Перестали бути суворо регульованими: перелік об'єктів, що мають бути збудовані, господарювання міською землею, черговість будівництва тощо. Іншими словами, конкретне диригування міським будівництвом, господарювання містом – все це перейшло в руки самого міста. Взагалі в пострадянський час кожне місто може мати свою власну програму діяльності і будівництва і реалізувати її в бажаний для себе послідовності.

Друга зі змін, які відбулися, стосується контингенту людей, що для них ми створюємо системи комфорту і на яких ми маємо розраховувати. Наприклад, в одних містах живуть переважно постійні мешканці, а інші міста розраховані більшою мірою на туристів або на гостей, що прибувають сюди на масові заходи. Все це диктує конкретний перелік вимог, що їх треба виконати. Крім того, за допомогою створеного в місті комфорту спеціально для певних груп людей можна отримувати додаткові прибутки від туризму.

Все це робить проблему формування комфорту для кожного конкретного міста вже справою не стандартною, загальною, але індивідуальною. Якщо розглядати створення для міста його власної та особливої системи комфорту як індивідуальну задачу, а не як стандартну задачу, що її вирішують однаково в межах всієї держави, то це вимагає того, щоби цю задачу також вирішувати індивідуально, відповідно до специфіки конкретних міст.

Для проведення методологічного дослідження треба спочатку уточнити значення застосовуваних термінів.

Що ми розуміємо під визначенням „комфорт життєвого середовища”? Питання комфорту – це є проблема надзвичайно широка, і тому ми маємо розглядати її не загальною, але тільки взявши в потрібному аспекті її певну змістову частинку. Створити в місті комфорт – означає зробити так, щоби людина почувала себе в тому міському середовищі добре. Поняття „комфорт” визначають як: „сукупність зовнішніх умов, які запевнюють життєву зручність, вигоду, що поєднує добробут і доцільність з естетикою та елегантністю” [5, с. 370]. Це визначення ми надалі приймаємо у нашій праці. Іншими словами, архітектурні проблеми комфорту ми розглядаємо з позицій людини, що користується міським середовищем. Це – середовищний підхід. Середовище ми розглядаємо з тих позицій, що воно є предметне і насамперед архітектурне.

Під терміном „престижність” ми розуміємо переваги, привабливість чого-небудь в очах суспільства або якої-небудь групи людей [4, с. 922]. Престижність і комфорт – це явища, дуже пов'язані одне з одним. Як правило, щоби бути престижним, місто має бути комфортним.

Необхідно відзначити, що хоча „комфорт міста” і „престижність міста” неодмінно пов’язані з архітектурою цього міста, поняття ці не є тотожні. Намагаючись дати оцінку архітектури, ми беремо до уваги характеристики цього архітектурного довкілля за можливістю в абсолютних величинах. Ми оцінюємо, наприклад, функціональне вирішення, естетику, санітарно-гігієнічний стан міста або комплексу тощо в абсолютних характеристиках. Коли ж ми говоримо про оцінку **комфортності** довкілля, то ми зобов’язані брати до уваги не тільки середовище, але також враховувати характеристики тих людей, для яких воно призначене. Не можна виключати, наприклад, що довкілля, яке дає повний комфорт і оптимальні умови мешканцям власне цього міста, не буде визначатись як комфортне з позицій туристів, які приїхали з якоїсь іншої країни. Комфортність міста – це величина дуже великою мірою суб’єктивна. Питання про комфорт міста мусить розглядатися у поєднанні з аналізом характеристик тих осіб, які це місто сприймають, з даними про їх тезаурус, про вихованість, вік, фізичний розвиток і т.д. Місто, визнане комфортним з позицій молодих людей, може виявитись навіть зовсім некомфортним в аспекті поглядів і потреб осіб старшого віку.

Те ж саме стосується престижності міста. Місто, висока престижність якого не викликає заперечень з погляду, наприклад, історичного минулого європейської культури, може не бути престижним з погляду фанатичного любителя спорту. Отже, поняття „комфортність” і „престижність” є ширшими поняттями, ніж конкретна характеристика архітектурних об’єктів, бо вимагають врахування цілого ряду аспектів психології, вікових особливостей, елементів культури тощо. Відповідно і висновки аналізу будуть іншими. Але, разом з тим, аналіз міського середовища в аспекті його комфортності і престижу в сучасних умовах є необхідністю, тому що дає підставу для прийняття комплексу рішень з конкретних практичних питань, зокрема для вирішення проблем міжнародного і національного туризму, цілого ряду питань рекреації, обслуговування тощо. Якщо ставити перед собою мету адекватного вирішення урбаністичних і архітектурних питань, то без таких досліджень все одно не можна обійтись. В іншому разі будуть даремно витрачені великі суми грошей. У цій статті ми аргументуємо потребу системного підходу до таких досліджень і викладаємо їх методику.

Комфорт і престижність міста є поміж собою нерозривно зв’язані. Якщо місто є комфортне, тобто, коли там є можливість жити в добробуті; коли мешканцям і гостям міста добре жити у фізичному сенсі, у місті є добре постачання, торгівля; коли ситуація є гігієнічна; коли в місті все влаштовано доцільно (тобто місто є добре розплановане, вдалою є транспортна система); коли місто естетичне, гарне, має добрі архітектурні об’єкти; якщо все зроблено елегантно – то цього не можна не зауважити, і місто чи довкілля стає відомим, здобуває схвальну оцінку, тобто престиж.

Комфорт і престиж міста – це не є поняття, що вписуються у звичні архітектурні проблеми. Місто може бути комфортним, але в архітектурному відношенні може бути недосконалим. І навпаки: місто може являти собою дуже добрий мистецький архітектурний твір, але може бути некомфортним, хай навіть у деяких аспектах комфортності. Ці характеристики можуть збігатися або не збігатися.

Тому проектування системи комфорту і престижності міста вимагає застосування цілеспрямованої методики. Викладаючи основи такої методики, ми маємо зазначити, що питання комфорту стосується не „просто” архітектури, а людей та їх архітектурного довкілля. У проектуванні комфорту метою діяльності є люди, для яких має бути забезпечений комфорт. Архітектура як система будинків і споруд, що формують просторове середовище для життя і діяльності людей – це є один з абсолютно необхідних засобів влаштування у місті обстановки комфорту і престижу, але все ж це є тільки засіб, а не мета. До складу архітектури входить також містобудівництво.

У визначенні конкретних відповідей на запитання про методику забезпечення комфортності та престижності міста ми спирались на аналіз прикладів вирішення питань такого порядку, які постають у місті Львові.

Рекомендовану нами методику вирішення питань проектування комфорту і престижу архітектурного середовища в умовах сучасного проектування міст ми виклали нижче у вигляді 12 наступних коротких пунктів.

1. Типові ситуаційні задачі, що їх потрібно враховувати, проектуючи в містах комфортні умови перебування.

1.1. Забезпечення елементарного комфорту у місті загалом. Йдеться про комфорт у щоденних ситуаціях, з якими людина має справу в своєму щоденному побуті: по дорозі на роботу і з роботи, під час гуляння з дітьми, з домашніми тваринами; дорога до місцевого магазину, в супермаркет, у торгові центри тощо.

1.2. Забезпечення комфортної обстановки для звичної недільної або святкової прогулянки, або в будній день у неробочий час, по міському центрі по виставках, музеях, ресторанах, кафе, відвідання театру, часом прохід по магазинах, розташованих у міському центрі. Прогулянка з гостями, що приїхали до міста: це може бути швидкий перегляд пам'яток, історичних ділянок міста. Або прогулянка з метою огляду центру міста. Відвідання стадіону, концертів, театру.

1.3. Недільне або вечірнє проведення часу, як правило, з розрахунком на цілоденний відпочинок, не виїжджаючи поза межі міста. Передбачено відвідування міських парків та лісопарків, прогулянки по міських горах, перебування посеред озеленого простору.

1.4. Спеціалізоване проведення часу або прогулянка на цілий день: з метою огляду міста, як правило, з туристичною ціллю, або пов'язанні з участю в конференції тощо. Треба брати до уваги можливість переходів тільки по частині центрального району, які будуть мати нерегламентований характер.

1.5. Прогулянка – екскурсія у позаміській частині міста для огляду історичних пам'яток, замків, пам'яток природи тощо.

2. Виділені групи людей, що для них треба забезпечити адекватні умови перебування на території, вказаних в п. 1.

2.1. Постійні мешканці цього міста (у нашому випадку – постійні мешканці Львова).

2.2. Постійні мешканці міста з невеликим стажем проживання: такі, що міста добре не знають, наприклад, іногородні студенти львівських університетів, слухачі довготривалих курсів тощо.

2.3. Постійні мешканці периферійних районів міста і передмість; люди, які у своїх щоденних комунікаційних пересуваннях по місту мало бувають у місті, та особливо в його центрі.

2.4. Екскурсанти, туристи, люди з інших місцевостей регіону та України.

2.5. Туристи, ділові гості з близького закордоння (як правило, сусідніх з Україною держав, а також з інших європейських країн).

2.6. Туристи, ділові гості з далекого закордоння.

2.7. Необхідно створити умови для того, щоби ознайомити з містом людей за допомогою фоторепортажів, телефільмів, описів, реклами, тобто заочно.

3. Спосіб сприймання довкілля та оцінювання якості комфорту навколишнього середовища; ствердження наявності або відсутності у довкіллі комфортних умов

3.1. Зорове сприймання. Огляд та оцінювання навколишньої ситуації і обстановки в місті.

3.2. Сприймання довкілля та оцінювання його якості іншими методами: на слух (наприклад, наявність у довкіллі галасу або музичного фону; шум дощу, голос птахів тощо); нюхом (наявність гарного запаху, або навпаки, наявність смороду; наявність диму, рівень вихлопних газів); на “смак” (наприклад, присутність у місті характерних закусок або напоїв: гарячих ковбасок, млинців, насіння соняшника, морозива, пива). Дуже велике значення мають у сприйманні довкілля тактильні відчуття: гарячої спеки або морозу, лагідної тіні або теплого сонця. Все це, безперечно, дуже впливає на архітектурне обличчя міст. Нагадаємо хоча би про наявність штор над вітринами магазинів, про захист архітектурними способами від гострого вітру або від спеки. Вимоги цієї групи діють переважно не окремо від себе, але у поєднанні. Наприклад, у місці, що знаходиться під дією сонячного опромінення, можна розставити парасольки, торгувати морозивом або кавою.

3.3. Сприймання довкілля за допомогою емоційних відчуттів. Йдеться про те, чи є в існуючому предметному середовищі елементи, які викликають емоційні відчуття. Це можуть бути пам'ятки історії та архітектури, місця, пов'язані з легендами і переказами, піснями або фактологічною інформацією. Все це є елементи, які пов'язані з духовною сферою відчуттів і діяльності

людини; і вони викликають в неї адекватні зустрічні відчуття. Сюди можуть бути віднесені також місця релігійного культу.

3.4. Побутове, функціональне сприймання. У цій групі оцінки рівня комфорту ми маємо справу з відчуттями, які мають побутовий характер. Важливо, щоби людина не відчувала перешкод у своїх щоденних потребах. Тобто потрібно зручно розташовувати міські туалети, кіоски з газетами й дрібними побутовими виробами; місця, де можна придбати, наприклад, бутерброди і тістечка, місця стоянок автомобілів та інше. Сюди можна віднести також наявність певного оптимального набору спеціалізованих репрезентативних магазинів у центрі міста, де можна купити подарунки, деякі ексклюзивні товари.

3.5. Відтворення міського середовища у пам'яті та в спогадах людини після того, як екскурсант повернувся додому. Тобто необхідно торгувати наборами поштових листівок, календарів, видових фотографій, сувенірів тощо.

3.6. Під час оцінювання необхідно враховувати також, що, деякою мірою, доповненням до почуття задоволення від перебування у міському середовищі є часто сам по собі факт постійного перебування у центрі міста або й сама можливість безперешкодно це робити.

4. Можливі причини, які стимулюють діяльність з оптимізації комфортності міського середовища як спосіб розвитку господарчого потенціалу і можливостей певного міста.

4.1. Прагнення зробити місто гарнішим, комфортнішим і досконалішим. Це може бути підставою для передавання певної частини коштів, що їх збирають у певному місті, для виконання робіт, які входять до програми удосконалення міського середовища.

4.2. Бажання поліпшити рівень благоустрою міста, зробити внесок у виконання якої-небудь з окремих програм міського благоустрою, ухвалені органами місцевого самоврядування. Здійснити на високому рівні те, що все одно треба було би зробити. Реалізувати якісь заходи до чергових перевиборів міської влади.

4.3. Поступова і планомірна реалізація генплану міста і програми його розвитку.

4.4. Бажання взяти участь у одній з світових програм міжнародної діяльності, наприклад, у заходах, які входять до світової екологічної програми або до світової програми охорони природи, досягненнями в яких можна було би пишатися.

4.5. Цілеспрямовано реалізувати програму дій із створення або удосконалення бази для розвитку туризму і гостьових відвідин у цьому місці, тобто, створити можливість для установ і закладів міста значного збільшення прибутків, що надходять від туристичної індустрії.

5. Фактори, які можуть стояти на перешкоді діяльності з формування ситуації підвищеного комфорту в місті.

5.1. Відсутність розуміння у керівництва міста та у його виборних органів потреби в тому, щоби виробити і реалізувати діяльність з метою розвитку комфорту та поліпшення умов життя в місті.

5.2. Відсутність потрібної суми грошей на опорядження певної ділянки, на закупівлю території, на благоустрій, на нове будівництво. Відсутність зацікавленості спонсора. Відсутність самоокупності заходу.

5.3. Потреба зносу будинків, потреба вивільнення площ, що не завжди можливо здійснити. Складність проведення організаційних заходів (Наприклад, на ділянці є дорога Є бажання продати цю ділянку, бо це дуже вигідно).

5.4. Нерозуміння того, що коли ми говоримо про поліпшення комфортності певної вулиці, площі або території, то це є задача локальна, але не така, яка стосується міста загалом. Йдеться тільки про той простір, де людина безпосередньо контактує зі своїм довкіллям. Отже, не йдеться про зонування всієї території. Якщо облаштовують краєвиди міста, то не має значення, кому належать об'єкти і території. Те ж саме стосується влаштування певних об'єктів на вулицях і площах. Все це пов'язане з характером функціонального використання елементів та з їх загальним образом, але не з правом власності на ці елементи.

5.5. Відсутність інвенції, ідей відносно того, як облаштувати довкілля.

6. Потреба дотримуватись під час планування та забудови міст правил доброї поведінки.

6.1. Сутність цього правила полягає у необхідності, наприклад, правильного визначення місць перебування людей різної статі та різного віку, місць розташування конкретних обслуговуючих об'єктів, у розміщенні та конкретному вирішенні пам'ятників і скульптур так, щоби вони не травмували почуттів мешканців та ін. Цей розділ проектування довкілля можна було би назвати, відповідно „bon ton” і „mauvais ton” в урбаністиці.

7. Мелодика міста. Вона існує від найдавніших часів. Мелодика змінюється залежно від умов. Але мова йде тут не так про мелодику в традиційному значенні, скільки взагалі про набір звуків, які сповнюють міське середовище і часом навіть незалежно від намірів їхніх творців укладаються в якусь дивну симфонію. З недавнього ще минулого майже відійшли від нас геть: цокіт кінських копит на вулицях, гудки заводських сирен, дзвінки трамваїв та гудки паровозів. Тепер систему звуків великого міста складають насамперед: шум трамваїв та автомобілів, а часом сигнали швидкої допомоги, поліції та пожежних машин.

Разом з тим з'явилися ознаки спеціального аранжування міської мелодики. З'явилися зони і вулиці, які мають пішохідний характер і через те зіставлення звуків там отримує традиційну форму. Тепер шумовий режим міста укладається зазвичай на контрастних засадах. У пішохідних дільницях панує традиційна міська тиша, а на фоні цієї тиші добре чути музику міських музикантів, дзвони і куранти, а навіть голоси екскурсіводів, що супроводжують екскурсії. З приміщень кав'ярень часом лунають мелодії, інколи чути стукіт кінських копит. В інших районах міста звуковий режим визначає сучасний транспортний рух і загальноміський шумовий фон. Все це разом формує мелодику міста. Ця мелодика має велике значення для формування ідентичності міського середовища, і її треба спеціально передбачувати, аранжувати.

Тут не можна обійти увагою існування т.зв. мовчазної музики, яка перебуває в місті в уявній формі. Це реклама музичних заходів, спектаклів, виступів. Такого роду експозиція-галерея музичних плакатів надає містові дуже чітко вираженої музичної насиченості, тому що викликає адекватні відчуття у глядачів.

8. Змінне (оперативне) обладнання міського середовища – це архітектурні, дизайнерські та функціональні елементи, які влаштовуються не з капітальним, а з „легким” архітектурним обладнанням. Їх особливість полягає, між іншим, у тому, що в такому місці збирається маса людей, яких притягують видовища, товари, кольори і ярмарковий шум. Такі елементи не мають капітального архітектурного обладнання, зате впливають на великі зібрання людей. Наведемо приклади: це спортивні змагання, в результаті яких збирається дуже багато людей на стадіонах і поблизу них. Це великі маси народу, яких збирають міські театралізовані свята і обходи. Це різні конкурси, що відбуваються у міському пішохідному центрі і на його площах та інше. Такі заходи можуть мати також систематизований характер. Це, наприклад, у Львові т.зв. „вернісаж”, тобто ярмарок, який проводиться щоденно, і на якому народні майстри та їхні помічники продають вироби народного мистецтва. Можуть бути ярмарки також іншої спрямованості. До категорії таких заходів належать також, наприклад, виступи-змагання з малювання настінних малюнків або виготовлення скульптур з піску чи снігу тощо. Дуже велике значення з погляду образу міста має вулична реклама, вивіски магазинів, таблиці з рекламними плакатами та ін.

9. Заочне ознайомлення з містом та його пам'ятками. До комплексу облаштування міста належить забезпечення можливості для фіксації елементів міста та міської архітектури на фотографіях, відеофільмах і малюнках-етюдах. Щоби виконати це завдання, потрібно насамперед взяти на облік та оточити увагою об'єкти і видові точки, які найчастіше бувають об'єктом уваги художників та фотографів. Улюблені мотиви мають бути доступними для огляду і для фотографування з багатьох точок, і повинна існувати можливість їх вибору. Треба розвинути систему точок, звідки можна робити фотографії, малюнки. Спеціального аранжування вимагають види, що розкриваються на краєвиди і на силует міста. Практично завжди тут необхідно застосовувати містобудівні заходи. На центральних вулицях треба передбачувати захищені від руху спеціальні „ніші-сховища”, де можна зупинитись і зробити знімок або замальовку.

Така діяльність має велике значення, бо видова фотографія міста робить йому беззаперечну рекламу, допомагає закріпити престижність міста і, крім того, фотографія – це є живий спогад про перебування у цій місцевості. Туризм є одним з факторів, які впливають на окупність формування високоякісного довкілля.

10. Інформативне забезпечення міської діяльності. Вирішення усіх перелічених завдань, крім загальнонаукових знань, має спиратися на дуже великий багаж інформації, якою можна користуватися спеціально стосовно даної місцевості. Наявний резерв інформації має давати можливість для того, щоби перманентно збагачувати ауру міста, розкривати конкретні відомості історичного, географічного та ін. характеру, які можна було б використати. Чи не основне значення має тут можливість територіальної (локальної) прив'язки цієї інформації. Подібна інформація має за кількістю багатократ не перевищувати реальні можливості її використання. Річ у тім, що така інформація, як правило, має використовуватись вибірково й має залежати від історичного періоду і від історичної ситуації, коли ця інформація використовується.

Основний розділ – це „бібліотека фактів”. Це є збірка фактологічних матеріалів та комплект інформації, що стосується певного міста. Інформація і факти мали би бути прив'язані до місцевості. Якщо локалізація відсутня, то інформацію можна подати стосовно міста загалом.

Інший важливий розділ стосується легенд певної місцевості. Кожне європейське місто віддавна має легенди, пов'язані з його походженням. Ці легенди вказують на зв'язок поміж різними європейськими містами. Як правило, події, вказані в легендах, мають територіальну прив'язку. Легенди належить в місті якомога повніше експонувати, бо вони завжди викликають великий інтерес, збагачують образність міста. У Львові існують такі легенди: легенда про боротьбу найдавнішого князя з печерним левом; легенда про смока, або дракона, що жив у печері вблизи сучасної церкви Святого Юра; легенда про чортів, які хотіли розбити величезним каменем давнє місто. Так легенди повинні знайти відгук у вирішенні місцевості, в рекламі, в піснях, в локальних назвах та інше. Це є невичерпна криниця для краєзнавчого використання.

У цьому зв'язку виникає питання про амулет міста, або, польською мовою, про маскотку. Амулет – це є трохи жартівливе зображення міфічної істоти, пов'язаної з містом. В конкретних умовах Львова як амулет можна розглядати або зображення страхітливого лева, що нібито жив і господарював на Високому Замку та в центрі міста, або зображення міфічного смока (дракона, василіска), який нібито жив колись на горі, де тепер стоїть церква Святого Юра.

11. Престижність міста. Виконання перелічених заходів вирішально впливає на формування престижності міста. Якщо місто реалізовує все те, що ми згадали, то воно неминуче викликає до себе інтерес: і загалом, і з якоїсь причини, тому що виділяються якісь неповторні риси, які вимагають уваги. Зазначимо, що переважна більшість міст звертають на себе увагу певними своїми унікальними особливостями. Може бути, наприклад, дуже престижне місто, призначене спочатку тільки для представників якоїсь однієї професії (наприклад, місто виробників автомобілів), а може бути й спеціалізоване місто кіноіндустрії або розваг, як Голлівуд і Лас Вегас. Є історичне місто Батурин. Тільки відносно небагато міст можуть мати універсальний характер з погляду престижності, як, наприклад, Київ або Львів.

12. Своєрідна і неповторна душа міста. Всі описані фактори і елементи формують разом ніби зовнішню оболонку, яка спирається на глибинні верстви, і формує власне те, що мешканець міста або гість реально бачить і сприймає. Усі фактори, що їх ми назвали, переплітаються якимсь дивовижним чином в одну цілість, і ця цілість власне містить всю ідентичність цього міста, його особливість, його *душу*. Власне вона, ця сумарна цілісність сповнює місто і надає йому неповторної загальної спрямованості. Тематична спрямованість довкілля може певною мірою змінюватись залежно від прийнятої ідеологічної установки.

Проблема проектування ситуації в містах з позицій забезпечення комфорту і престижності – це архітектурна задача, яка впливає з сучасних завдань проектування архітектурних об'єктів. Конкретно йдеться про реальне застосування у проектуванні середовищного підходу. Такий підхід ґрунтується на бажанні забезпечити повсюди високу якість проживання. Цього досягають шляхом деякого розширення поля архітектурної творчості, яке у середовищному проектуванні тепер охоплює більшу кількість аспектів і питань, ніж це було колись. Тут треба зазначити, що саме по собі деяке розширення кола питань, що їх враховують при архітектурному проектуванні, не ставить під сумнів приналежність цієї задачі до сфери архітектурних проблем, тому що традиційна архітектура віддавна вже враховує, крім функціональних, конструктивних та мистецьких аспектів, також питання економіки, санітарної техніки, гігієни і дуже багато інших. Середовищний підхід трохи збагачує це коло, але все ж не виходить за межі традиційної архітектури, тобто за межі мистецтва формувати простір для життя і діяльності людей.

Разом з тим, застосування середовищного методу впроваджує деякі суттєві відмінності, які треба згадати.

Насамперед, за відправний об'єкт проектування приймають не конкретну архітектурну споруду, якою є будинок, обмежений стінами, з внутрішнім простором та благоустроєм наволищньої землі, що становить власність одного якого-небудь господаря, а середовище, яке виникає в певному місті чи певній території у результаті здійснення цілого ряду архітектурних заходів. Отже, зацікавленим замовником подібного проекту має стати вже не тільки власник даного будинку, а місто загалом, або заінтересована організація. Бо йдеться про міську архітектурну ситуацію у її цілості та про те, як впливають на неї конкретні здійснювані заходи. У результаті комплексного аналізу ситуації ми маємо змогу визначити задачі і вимоги до усього міста, які виникають, коли будуть враховані усі аспекти питання. Територія, яка має підлягати архітектурному впливові, не є *a priori* обмежена нічим. А навіть навпаки: власне в ході аналізу та проектування мають бути визначені конкретні межі ділянок чи територій, які мають підлягати архітектурному втручанням або моніторингу.

Разом з тим треба зазначити, що відповідно до характеру, властивого середовищним проектам, визначають архітектурний вплив, якому мають підлягати не всі будинки і території у їх цілості, але тільки ті об'єкти або їхні частини, з якими контактують люди (фізичний або зоровий тощо), що перебувають у заданому місці. Образно кажучи, ми маємо справу ніби з „шкаралупою”, яка наче обволікає всі навколишні території, що є об'єктом контакту. Власне **це** є та „поверхня”, або „оболонка”, що є предметом нашого всебічного аналізу та діяльності. У проекті, що його треба виконати, директивний характер мають не функціональні чи технічні або інші аспекти забудови певної території чи її частинки, але, насамперед, характер архітектурного вирішення тільки цієї „шкаралупи”, що є об'єктом контакту.

У такого роду проектуванні, як це видно з наведених вище матеріалів, треба враховувати інтереси дуже різних категорій, видів та різного порядку, причому вимоги для різного роду кіл людей не будуть збігатися. Тому для конкретних ділянок території доведеться накладати одна на одну ряд систем, призначених для різних категорій людей, з тим, що ці програми становитимуть разом єдиний комплект.

Подібна архітектурна програма формування комфортної ситуації, складена для різних ділянок і елементів міста, неминуче з часом буде збагачуватися і розвиватися. Це велика і складна робота, що триватиме довго. Через те вона може бути виконана не інакше, як тільки шляхом поступової координації проектних зусиль і творчого пошуку. Особливо важливо, що вся ця діяльність має відбуватися комплексно, в умовах взаємопов'язаності та координації, і має відбуватися згідно з правилами та засадами архітектурної професії.

Зазначимо, що діяльність, спрямована на формування міського середовища, орієнтованого на забезпечення ситуації необхідного комфорту і престижності, фактично відбувається вже тепер. Завдання полягає в тому, щоби надати тій діяльності цілеспрямований та методично обґрунтований характер.

Висновки та перспективи подальших досліджень

1. Формування напряму досліджень, спрямованого на комплексне визначення методів облаштування комфортної ситуації в містах України, є закономірним етапом, що впливає з впровадження методів середовищного підходу в містобудівну практику України. Сьогодні в українських містах, в умовах ринкової економіки настала потреба в тому, щоби цілеспрямовано координувати процеси оптимізації міського довкілля, а не пускати ці процеси на самоплив, тобто існує необхідність виробити наукові засади такої координації. Ця стаття містить спробу викласти наукові основи цієї діяльності.

2. Наукова координація процесів комплексного формування комфорту міського середовища має спиратись на систему (ряд) чітких принципів і засад, які, з одного боку, мають надавати такій діяльності системний характер, а з іншого боку, мають залишити простір для вільної творчої діяльності у цій галузі.

3. Результатом такої координованої творчої роботи має бути формування в Україні різноманітної за архітектурою системи міст, які творять свій образ як неповторний комплекс власних традицій та мистецьких рис.

4. Матеріали цього дослідження можуть бути підставою для творчого обговорення з метою вироблення шляхів подальшої діяльності у цьому напрямі.

1. Фомін І.О. *Основи теорії містобудування*. – К.: Наукова думка, 1997. – 182 с. 2. Рудницький А.М. *Управление городской средой*. – Львов: Издательство при Львовском государственном университете издательского объединения „Вища школа”, 1985. – 108 с. 3. Посацький Б.С. *Простір міста і міська культура (на зламі XX–XXI ст)*. – Львів: Видавництво Національного університету „Львівська політехніка”, 2007. – 208 с. 4. *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. – К.: Ірпінь, ВТФ „Перун”, 2003. – 1440 с. 5. *Słownik wyrazów obcych*. PWN. – Warszawa: PWN. – 828 s.